

23/183

COLECȚIA DIDASKALOS

Pr. Prof. Dr.
ION BRIA

TRATAT
de
TEOLOGIE DOGMATICĂ
și
ECUMENICĂ

ROMÂNIA CREȘTINA

23/1583

COLECȚIA DIDASKALOS

Pr. Prof. Dr.
ION BRIA

TRATAT
de
TEOLOGIE DOGMATICĂ
și
ECUMENICĂ

UNIVERSITATEA "VALAHIA"
TÂRGOVIȘTE - ROMÂNIA
BIBLIOTECA FACULTĂȚII DE TEOLOGIE
Nr. inv. 14562

BUCUREȘTI - 1999

Redactor: Anca Manolache
Corector: Valeria Radu
Coperta și viziunea grafică: Răzvan Luscov
Tehnoredactor: Cristian Lupeanu
Tipărit la: Atelierele tipografice METROPOL

© ROMÂNIA CREȘTINĂ, pentru prezenta ediție

Adresa editurii:
București, Calea Plevnei 16, ap. 2, sect. 1
Telefon: 315.06.84
ISBN 973-98959-4-8

Cuprins

Prefață	7
Cuvânt înainte	9
Rugăciune	10

INTRODUCERE LA TEOLOGIA DOGMATICĂ

I. Noțiuni introductive	11
Dogmatică, dogmă, cunoaștere dogmatică, dezvoltarea doctrinei	11
Simbioza: Dogmatică (doctrină) - Liturgică (cult) - Morală (spiritualitate)	14
Comentariu. D. Stăniloae: Dogmatică - Morală - Cult	15
Teologia dogmatică în tradiția ortodoxă. Caracteristici și accente specifice	16
II. Istoria teologiei dogmatice	18
A. Tradiția patristică greacă	18
B. Părinți și scriitori apuseni	25
C. Valoarea dogmatică a teologiei patristice	26
D. O sinteză orientală a teologiei patristice: „Dogmatica“ de Sf. Ioan Damaschin	27
III. Înțelegerea și dezvoltarea teologică a doctrinei	33
Teologi, opere și curente teologice în diverse Biserici locale	36
IV. Teologia ortodoxă română	41
A. Istoria ei pe scurt: etape, opere, teologi	41
B. Teologia română contemporană: Părintele Dumitru Stăniloae	51
Accente specifice în metoda sa teologică și în „Dogmatica“ sa	51
Observații critice	54
C. Problema metodologiei în teologia română	55

TEOLOGIA DOGMATICĂ

V. Creștinismul	57
Comentariu: Sf. Maxim Mărturisitorul - Despre centralitatea lui Hristos	61
VI. Revelația lui Dumnezeu	62
Revelația naturală	62
Revelația profetică	63
Revelația Logosului lui Dumnezeu întrupat ca istorie a mântuirii	64
Cunoașterea analogică și anagogică	66
Comentariu. Creștinismul: „Cele trei legi generale“	68
VII. Izvoarele învățaturii creștine	69
A. Biblia creștină	70
Vechiul Testament	70
Noul Testament	70
B. Tradiția	72
Recapitulare	76
VIII. Dogmele sinoadelor ecumenice	77
Raportul dintre Biblie și Tradiție	79
Poziții confesionale	80
IX. Doctrina despre Dumnezeu. Theologia	81
„EU SUNT CEL CE SUNT“	81
Ființa și atributele lui Dumnezeu	84
Comentariu. Sf. Grigorie Palama: Teologia energiilor necreate	87

X. Dumnezeu - Sfânta Treime. Triadologia	89	Născătoarea de Dumnezeu - Theotokos - Deipara	167
Stabilirea dogmei și a terminologiei trinitare	93	Cultul de cinstire a sfinților și rugăciunile către ei	170
Controverse și erezii cu privire la doctrina trinitară	94	Comentariu: Jertfa de mulțumire pentru sfinți	172
Comentariu: Ex Patre Filioque	97	Icoana. Teologie și cult	172
XI. Dumnezeu-Creatorul	98	Comentariu	174
Creația cosmică, materială și spirituală, adusă „dintru neființă în ființă”	98	Recapitulare	174
Pronia divină	101	XIX. Tainele Bisericii: „Porți ale harului și împărăției”	175
Cunoașterea lui Dumnezeu	103	Teologia sacramentală: taina - transparență a realității eshatologice	175
Comentariu	106	Tainele - Mysteria	180
XII. Antropologia biblică, teologică	107	Recapitulare	182
Ființa umană: o plămădire a iubirii lui Dumnezeu	107	XX. Sfintele Taine, în special	183
„Frumusețea originară” (Kalos)	108	Botezul	183
Căderea - eșec al libertății naturale	110	Mirungerea	184
Păcatul nu este o „patimă” a firii umane	112	Pocăința	185
Comentariu	114	Euharistia	186
Recapitulare	115	Preoția	187
Comentariu: „Omul ființă religioasă”	116	Cununia	188
XIII. Iisus Hristos. Hristologia	117	Maslul	189
Noua creație în Cuvântul lui Dumnezeu întrupat	117	Comentariu	190
Dogma (hóros) de la Calcedon: Dumnezeu adevărat și om adevărat	121	XXI. Celebrarea liturgică a Euharistiei	191
Unirea ipostatică	123	Poziții confesionale	192
Recapitulare	124	Comentariu I: Ce trebuie să credem despre Jertfa	193
Anexa 1: Terminologia și interpretarea dogmelor hristologice	125	Comentariu II: Căldura credinței pline de Duhul Sfânt	194
Anexa 2: Controverse și erezii hristologice	126	Comentariu III: „Să nu oprești, din cauza păcatelor mele, harul Sfântului Tău Duh”	194
XIV. Opera de răscumpărare a lui Iisus Hristos. Soteriologia I	130	XXII. Lumea care va să vină. Eshatologia	195
A. Sensul iconomiei (mântuirii)	130	Judecata individuală anticipată	196
B. Etapele și direcțiile operei de răscumpărare	131	Recapitulare	201
C. Răscumpărarea universală	133	XXIII. Împărăția lui Dumnezeu-Basileia. Recapitularea (anakephaleosis) tuturor (ta panta) în Hristos	202
Cei doi poli ai iconomiei	139	A. Învieerea trupurilor	203
Recapitulare	141	B. Judecata ultimă	205
Comentariu: Tainele Întrupării	143	C. Rugăciunile Bisericii pentru cei morți	208
XV. Dumnezeu - Duhul Sfânt	144	D. Diferențe confesionale cu privire la eshatologie	210
Iconomia Duhului Sfânt	145	Milenarismul (sau hiliasmul)	210
Recapitulare	148	Apocatastaza	211
Comentariu: Filioque	149	Purgatoriul	212
Comentariu: Duhul Sfânt - trei moduri de prezență	149	Recapitulare	213
XVI. Mântuirea particulară a omului. Soteriologia II	150	TEOLOGIA ECUMENICĂ	
Sinergia	152	XXIV. Teologia ecumenică. Noțiuni introductive	215
Asemănarea cu Dumnezeu. Îndumnezeirea (Theosis)	155	XXV. Configurația confesională a creștinismului. Doctrină și tradiții confesionale I	217
Recapitulare	156	A. Catolicismul roman	217
Comentariu: Despre epectază	157	B. Biserica vechi-catolicilor	222
XVII. Doctrina despre Biserică. Ecleziologia	158	C. Biserica anglicană	223
Mutațiile penticostale, modificările ecleziale horizontale	159	XXVI. Doctrină și tradiții confesionale II	224
Edificarea istorică a Bisericii. Ecclesia: locală și universală	162	A. Reforma protestantă. Protestantismul	224
Ecleziologie ecumenică. Poziții confesionale	164	B. Confesiuni protestante istorice și mișcări evanghelice	229
Recapitulare	166	C. Penticostalism	233
XVIII. Comuniunea Sfinților	167	D. Unitarianism	233
„Cred în comuniunea sfinților” (Crezul apostolic)	167		

E. Secte și organizații sectare	234
F. Secte - fundamentalism, universalism	235
XXVII. Locul Ortodoxiei în comunitatea ecumenică: Una Sancta Catholica	237
A. Ortodoxia și Catolicismul latin	239
B. Ortodoxia și protestantismul european	242
XXVIII. Mișcarea ecumenică	243
Biserica Ortodoxă și Mișcarea ecumenică	247
XXIX. Teze ecleziologice cu implicații ecumenice	250
1. Viziunea unității văzute, istorice	250
2. Vestigia Ecclesiae	251
3. „Limitele” Bisericii	252
4. Iconomia ca tipologie ecumenică	253
5. Receptarea convergențelor teologice, rezultate din dialogul ecumenic	255
6. Uniaticismul	256
7. Folosirea „ritului bizantin”	257
XXX. Unitatea în comuniune. Comuniunea euharistică	258
Comentariu: Principii ecleziologice ortodoxe	262
XXXI. Ecumenismul în teologia română	263
A. „Dogmatica” de Părintele Stăniloae	265
B. Teologia sistematică în perspectivă ecumenică	270
Comentariu	272
DOGMATICA ORTODOXĂ. SINTEZĂ	
XXXII. Teologia dogmatică ortodoxă - sinteză	275
A. Identitatea dogmatică a Ortodoxiei	275
Puncte cardinale ale Ortodoxiei	275
B. Accente specifice ale Teologiei dogmatice	277
C. Observații critice	286
Glosar de termeni și nume	289
Orientare bibliografică	297
A. Teologia dogmatică	297
B. Teologia ecumenică	398
Cuvânt către teologii tineri	301
De același autor	302
Repere biografice	303
Repere cronologice în istoria și în misiunea creștinismului	305

Lista de sigle

EIB	Editura Institutului Biblic și de Misiune al Patriarhiei Române, București.
FC	Filocalia. Culegere din scrierile Sfinților Părinți, traducere și comentarii de Prof. Dumitru Stăniloae, vol. I - XII, publicată de Editura Institutului Biblic, București, volumul...
PBS	Părinți și Scriitori bisericești , colecție publicată de Institutul Biblic, București.
Scara	Ioan Sinaitul, Scara sau Cartea despre nevoințe, traducere de D. Stăniloae, în Filocalia vol. IX, Editura Institutului Biblic, București 1980.
SPA	Scrierile Părinților Apostolici , vol. I, traducere de D. Fecioru, Editura Institutului Biblic, București, 1979.

Prefață

Noul învățământ teologic universitar din țara noastră are nevoie de un organ epistemologic m să răspundă imperativelor care îi stau în față în prezent:

- *cel didactic*, acela de a propune și de a explica în mod critic, creator și contemporan, doct Bisericii noastre Ortodoxe, în raportul ei cu obiecțiile modernității, cu ruptura epistemologică di credință și știință, cu criza de credință din lumea actuală, dar și cu cei care au rămas fideli *Evanghe* lui Hristos, dormici să reînceapă asimilarea catehetică și sistematică a *Simbolului de credință*, în interpretare proprie generației de azi;

- *cel ecumenic*, acela de a deschide calea dialogului teologic și cu celelalte Biserici și confes creștine. Teologia ortodoxă nu propune un echilibraj interconfesional în detrimentul dimensiunii e menice a credinței apostolice, ci preferă o dezbateră de fond care să delimiteze dogmatica concil comună, validând diferențele legitime apte pentru recunoaștere reciprocă.

Tratatul de Teologie Dogmatică și Ecumenică, elaborat de Pr. Prof. Dr. Ion Bria, corespund răspunde în mod explicit acestor imperative, pe care teologia română de azi nu le poate uita sau ign Fundamentul teologic al doctrinelor creștine, de la antropologie la eshatologie, care consti mărturisirea de credință a Bisericii Ortodoxe, este construit din sursele biblice ale Revelației div din exegeza dogmatică patristică, din reflecția teologilor moderni, inclusiv a celor români, care excelat în perioada contemporană, din temele și din pozițiile lor. În acest volum de teol sistematică, în care cititorul găsește o bibliografie abundentă, de calitate excepțională, autorul fac pledoarie pentru o reformă a metodologiei dogmatice: apologia credinței apostolice și sinod argumentarea continuității Tradiției sunt inseparabile de receptarea eclezială, harismatică a Tradi de transmiterea ei contextuală, istorică, de concretizarea ei culturală și socială. Teologia Dogma trebuie să-i ajute pe creștini să afle, în labirintul societății și al civilizației moderne, istoria mântu personale și colective pe urmele lui Iisus Hristos. Acesta este Adevărul teologic revelat, predicat Apostoli în Biserica și în afară (Rom. 10, 12-17): „Dumnezeu voiește ca toți oamenii să se mântuie și la cunoștința adevărului să vină. Căci unul este Dumnezeu, unul este și Mijlocitorul între Dumne și oameni: omul Hristos Iisus, Care S-a dat pe Sine preț de răscumpărare pentru toți” (I Tim. 2, 4-6).

Tratatul este destinat, în primul rând, studenților de la Facultățile de Teologie. El este un florile de *scholii*, de orientări și de documente teologice de care pot beneficia mulți: cei care sunt antrenați misiunea didactică și ecumenică a Bisericii, cei care se formează ca profesori de religie, cateheți, sionari, cei preocupați de dialogul interdisciplinar, cei care aspiră la o cultură teologică de tradiție mânească. Prin urmare, tratatul este un instrument indispensabil pentru formarea continuă postu versitară a preoților și a teologilor.

Tipărirea acestui tratat constituie, fără îndoială, un eveniment. Părintele autor, Pr. Prof. Dr. Ion Bria, a frământat materialul în prelegerile sale din ultimii ani la Facultatea de Teologie din Sib Materialul ne reamintește un lucru esențial: teologia unor mari profesori de la București și de la Sib a fost pârghia de rezistență a Bisericii Ortodoxe în perioada contemporană (1944-1993). Părintele E spune, ca și Părintele Dumitru Stăniloae al cărui discipol și succesor este, că Biserica Ortodoxă I mână suferă când nu este acompaniată și susținută de un învățământ teologic lucid, creator și plin speranță.

Ca profesor de teologie dogmatică și morală, recomand călduros tuturor studenților noștri acea lucrare de o profundă gândire teologică și de o adâncă trăire creștin-ortodoxă.

P.S. Prof. Dr. Irineu SLĂTINEANU